

İDDİALAR ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME: ÇİN VE DÜNYA SAĞLIK ÖRGÜTÜ

Prof. Dr. Ragıp Kutay KARACA

Giriş

Koronavirüs (Covid-19) salgını insanlara hayatın her safhasında hatalarını ve doğrularını tekrar gözden geçirme şansı sunarken, devletler için sistem içerisinde daha fazla güç kazanma, rakibinin etkisini daraltma, kendi adına olumlu algı yaratma gibi politikalar için alan açma şansı ortaya çıkarmıştır. Bugün doğacak fırsatların gelecekte nasıl bir mücadele yaratabileceği üzerine yazı yazmak için erken olsa da Çin Halk Cumhuriyeti'nin (bundan sonra 'Çin' olarak yazılacaktır) salgına yönelik izlediği politikalara getirilen suçlamalar bu mücadelenin başladığını göstermektedir.

Ekonomik yükseliş modeli, ürettiği ürünlerin ucuzluğunun dünyada yarattığı refah, teknoloji üretimi için ayırdığı Ar-Ge bütçesi, teknoloji yatırımları, askerî harcamalarındaki artış, ABD'ye rakip olacak küresel bir güç algısı vb. konular, Çin'i Soğuk Savaş sonrası dönemin en çok tartışılan ülkesi hâline getirmiştir. Koronavirüs salgını da Çin üzerine olan bu tartışmalara bir de "güven" hususunu eklemiştir. Çin'in salgının başlangıcında yanlış politikalar izlediği ve dünyayı yanılttığı iddiası tartışılırken, bugünlerde yaptığı sağlık yardımları ya da ihracatının bu algıyı düzeltme amacı taşıdığına yönelik bir düşünce giderek hâkim olmaya başlamıştır. Bu düşünce, güvenilmeyen bir gücün küresel siyasete nasıl hâkim olacağı sorusunu da ortaya çıkarmıştır. Bu tartışmalar çerçevesinde en çok dikkatimi çeken konu, Çin'in salgın konusunda yalnızca dünyayı değil kendi halkını da kandırmaya yönelik politikalar izlediğine yönelik iddialar olmuştur.

Gerçekleri Gizleme mi, Yönetim Yanlışı mı?

Öncelikle Çin'in izlediği bazı politikalar, Çin adına gizlenecek bir durumun varlığı ve bunun da üstünün kapatılmaya çalışıldığı şüphesini ortaya çıkarmıştır. Sosyal medyada Çin yönetiminin yaptığı yanlışları vurgulayan kişilerin sorgulanmaları ve hatta bazılarının ortadan kaybolmalarıydı. Bunlar yalnızca halkta paniği önlemek için yapılmış eylemler olarak görülemezdi. Fang Bin ve Chen Qiushi, salgınla ilgili "söylenti yaydığı" suçlamasıyla cezalandırıldığı düşünülen 350 kişiden yalnızca iki tanesiydi.¹ Yine Vuhan'ın tanınmış yazarlarından Fang Fang'ın salgın sürecinde tuttuğu günlükler nedeniyle gördüğü baskı dikkat çekicidir.² Bunların yanında, 01 Mart 2020'de, yürürlüğe giren "Yeni İnternet İçeriği ve Yönetişim Yönetmeliği", web sitesi sahiplerine içerik yayınlama ve izlemeden sorumlu bir görevli atamalarını zorunlu tutmaktadır.³

Bu şüpheler, Dr. Li Wenliang'ın 30 Aralık 2019 tarihinde bir sohbet grubundaki diğer doktorlara, enfeksiyonu önlemek için koruyucu kıyafetler giymeleri gerektiğini söyleyen bir mesajı ile başladı. Keza Dr. Li Wenliang, Sars'a benzediğini düşündüğü yeni virüs vakasını fark etmişti. Dört gün sonra, kendisi Kamu Güvenlik Bürosu'na çağrıldı ve bir mektup imzalaması istendi. Mektupta "sosyal düzeni ciddi şekilde bozmak" ve "yanlış yorum yapmak" ile suçlanıyordu. Kendisinin ve ailesinin testi pozitif çıktı. 07 Şubat günü öldü. Yanlışın üzerine başka bir yanlışla gidilerek Dr. Li'nin ölümünün saklanması Çin sosyal medya sitesi Weibo'da Çin yönetimine karşı büyük bir öfkeye sebep oldu⁴

Burada sorulması gereken ilk soru, Çin yönetiminin Dr. Li'nin ölümünün saklanmasına neden gerek duyduğudur. Çin yönetimi, salgının fark edilmesinin ve önlem alınmasının gecikmesine yönelik tepkilerin yanında salgını ortaya çıkaran hekimin haksız suçlanmasının yaratacağı toplumsal tepkiyi azaltmak istemiştir. Keza tüm bu yaşananlar Çin liderliği için beceriksizlik anlamı taşımaktadır.

Dünya Sağlık Örgütü'nün Rolü

Bu konuda en az Çin kadar sorumlu tutulan diğer taraf ise Çin ile neredeyse paralel açıklamalar yapan Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) olmuştur. Dr. Li'nin arkadaşlarıyla paylaştığı yeni

1 "Koronavirüsünü duyuran gazeteciler birer birer ortadan kayboluyor!" <http://www.krttv.com.tr/dunya/koronavirusunu-duyuran-gazeteciler-birer-birer-ortadan-kayboluyor-h28172.html>, 23 Şubat 2020

2 "She Kept a Diary of China's Epidemic. Now She Faces a Political Storm" <https://www.nytimes.com/2020/04/14/world/asia/coronavirus-china-fang-fang-author.html>, 14 Nisan 2020; Helen Davidson, "Chinese writer faces online backlash over Vuhan lockdown diary", <https://www.theguardian.com/world/2020/apr/10/chinese-writer-fang-fang-faces-online-backlash-wuhan-lockdown-diary>, 10 Nisan 2020.

3 Scott Thiel, Carolyn Bigg ve Kenny Tam, "China: 2020: Privacy, Security And Content Regulation To Increase In China", <https://www.mondaq.com/china/Technology/882788/2020-Privacy-Security-And-Content-Regulation-To-Increase-In-China>, 13 Şubat 2020; Scott Thiel, Carolyn Bigg ve Kenny Tam, "Episode 9: 2020 - Privacy, Security and Content Regulation to Increase in China", <https://blogs.dlapiper.com/privacy-matters/china-privacy-security-and-content-regulation-to-increase-in-2020/>; 10 Ocak 2020.

4 "Li Wenliang: Coronavirus kills Chinese whistleblower doctor", <https://www.bbc.com/news/world-asia-china-51403795>, 07 Şubat 2020.

salgın uyarısına kadar birçok ölüm ve yeni hastalık vakası olduğu düşünülürken, örgüt, 04 Ocak 2020 tarihinde sosyal medyadan (twitter), Hubey eyaletinin Vuhan şehrinde, ölüm olmadan, bir zatürre vakası kümesi bulunduğunu bildirmiştir.

Çin'in DSÖ ile paylaştığı virüsün insandan insana bulaştığına yönelik "açık bir kanıt" olmadığı ve yalnızca bir hastanın var olduğu bilgisi ise örgüt tarafından, 14 Ocak 2020 tarihinde, sosyal medyadan yine Çinli yetkililere dayanarak açıklanmıştır. Örgütün Çin'e dayanarak verdiği sosyal medya beyanatına karşılık yapılan ilk yorum her şeyi açıklar niteliktedir: "Çinli doktorlar tarafından yürütüldü! Gerçekten güvenilemez. Herkes bu yeni virüse karşı uyanık olmalıdır."

Çin Komünist Partisi, 23 Ocak 2020'de Vuhan'ın yanısıra Hubey eyaletindeki tüm diğer şehirlerde de tecrit ve sokağa çıkma yasağı uyguladı ve eyaletle tüm iç bağlantıyı kesti. Ancak Vuhan'da yaşayanların uluslararası uçuşlarını durdurmadı. CNBC'nin 04 Şubat 2020 tarihli haberine göre Çin Sivil Havacılık Dairesi, yerli firmaları, koronavirüs salgını nedeniyle talepteki düşüşe yanıt olarak uluslararası rotalarda uçmaya devam etmeye çağırıyordu.⁵ Çin uluslararası uçuşları kesme kararını ancak 16 Mart 2020 tarihinde veriyordu.⁶ Bu durum virüsün dünyaya yayılmasının en önemli nedenlerinden biri olsa gerek. Diğer bir ifadeyle, kendi içerisinde tüm önlemleri alan Çin, dünyayı umursamamıştır.

Birçok ülke, DSÖ'nün tüm karşı açıklamalarına rağmen, 2 Şubat 2020 tarihinde Çin'e karşılıklı uçuşları durdurma kararı aldı. Örgüt, 29 Ocak 2020 tarihinde, tüm dünyayı salgın nedeniyle uyarırken,⁷ örgütün Genel Direktörü Tedros Adhanom Ghebreyesus, BM'nin Cenevre'deki yönetim kurulunda, 4 Şubat 2020 tarihinde, verdiği bilgilendirmede, bu kararlara ve Çin'in uluslararası uçuşları durdurulmasına nispet yaparcasına, ülkelere koronavirüs üzerinde seyahat ve ticaret kısıtlamaları getirmemeleri yönünde çağrıda bulunmuş ve bu tür önlemlerin uluslararası toplumdaki "korku ve lekelemeyi" artırabileceğini belirtmiştir.⁸ Aynı gün Örgütün Sars salgınında küresel politikalarına başkanlık eden epidemiyolog David Heymann, Chatham House'da verdiği bilgilendirmede "Çin'deki yeni koronavirüsten etkilenen bölgelerden uçuşların yasaklanması, hastalığın yeni bölgelere girmesini durdurmak için kusursuz bir yol değildir" açıklaması yapıyordu.⁹ Örgüt, Direktör-

5 "China's airlines told not to axe global flights as thousands are cut", <https://www.cnbc.com/2020/02/04/chinas-airlines-told-not-to-axe-global-flights-as-thousands-are-cut.html?&qsearchterm=china>, 04 Şubat 2020.

6 "China's airlines to cut international flights due to coronavirus: Global Times", <https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-china-airlines/chinas-airlines-to-cut-international-flights-due-to-coronavirus-global-times-idUSKBN2132D6>, 16 Mart 2020.

7 "Airlines suspend China flights as WHO calls emergency coronavirus meeting" <https://www.france24.com/en/20200129-airlines-suspend-china-flights-amid-coronavirus-fears>, 29 Ocak 2020.

8 Nada Bashir, "WHO Director General: Don't spread fear and stigma with travel bans", https://edition.cnn.com/asia/live-news/coronavirus-outbreak-02-04-20/h_267d4c445f4bf4730abca05eccc62c67, 04 Şubat 2020.

9 Hilary Clarke, "Coronavirus: flight bans are no guarantee of stopping the spread of the virus, epidemiologist warns", <https://www.scmp.com/news/world/europe/article/3049005/coronavirus-flight-bans-are-no-guarantee-stopping-spread-virus>, 05 Şubat 2020.

rünün açıklamasından 25 gün sonra bu sefer taban tabana zıt bir açıklama yayınlıyor ve salgın yaşayan ülkelere seyahat veya ticaret kısıtlamalarının uygulanmasına karşı tavsiye de bulunuyordu.¹⁰

Tüm bunlar olurken Çin, kısıtlama kararı alan ülkeleri kendisine yönelik ayrımcılık ile suçluyordu.¹¹ Çin Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Hua Chunying, ABD'nin salgın nedeniyle Çin'e yönelik politikalarının "sadece korku yaratabileceğini ve bu korkunun yayılabileceğini" belirterek ABD'nin Çinli turistlere seyahat yasağı uygulayan ve büyükelçilik personelinin kısmen geri çekilmesini öneren ilk ülke olduğunu söylüyordu.¹²

Çin'in kendini korumaya yönelik açıklamalarını bir devlet refleksi olarak yorumlamak doğaldır. Ancak DSÖ'nün Çin'in tepkileriyle örtüşen açıklamaları bir refleks olmasa gerek. DSÖ Direktörü Ghebreyesus, "lekeleme, dürüst olmak gerekirse, virüsün kendisinden daha tehlikelidir. Bunun altını çizelim. Lekeleme en tehlikeli düşmandır"¹³ açıklaması yapıyordu. Çin'in tüm gücüyle yarattığı bu algı yalnızca DSÖ değil bazı Batı medyalarını da içerisine dâhil etmiş, salgının sınırlarından girmesine engel olmak isteyen yönetimlere karşı ırkçılık suçlaması özellikle dile getirilmiştir.

Örgüt, Çin'in paylaştığı bilgileri salt doğru kabul etmiş, öncesinde yeterli araştırma yapmayarak sınırların kapatılması kararını geç vermiştir. Dünyayı bu salgın konusunda doğru yönlendirmesi ve her bilgiyi sorgulaması ve incelemesi gereken örgüt, bir ay içerisinde farklı farklı açıklamalar yaparak salgının yayılmasının önüne geçememiştir. Keza krizin bu konudaki uluslararası anlamda en üst örgüt tarafından doğru yönetilmemesi yalnızca Çin'i değil tüm dünyayı büyük bir felaketle karşı karşıya getirmiştir. ABD Başkanı Donald Trump'ın Örgütü "Çin yanlısı davranmakla" ve güvenilmez olmakla suçlamasının altında yatan temel nedenin başında bu olsa gerek diye düşünüyorum.

Çin'den Karşı Hamle: "Yardıma Hazır Güç" Algısı

Bu açıklamanın doğruluğunu kanıtlar şekilde yakın zamanda Çin; Vuhan'daki ölüm vakalarının yanlış kaydedildiğini ve 1290 kişinin daha salgında kaybedildiğini açıkladı. Bu ilave rakam Çin'in beyan ettiği Vuhan'daki toplam kaybın yarısıydı.¹⁴ Bu açıklamanın Çin'e yönelik soru işaretlerini daha da artırdığı kesindir. Belli bir süre sonra bu sayının yenilen-

10_ "Updated WHO recommendations for international traffic in relation to COVID-19 outbreak", <https://www.who.int/news-room/articles-detail/updated-who-recommendations-for-international-traffic-in-relation-to-covid-19-outbreak>, 25 Şubat 2020.

11 Joel Wendland-Liu, "Trump sinks to racist panic as China mobilizes against disease", <https://peoplesworld.org/article/trump-sinks-to-racist-panic-as-china-mobilizes-against-disease/>, 07 Şubat 2020, <https://www.chinadaily.com.cn/a/202002/11/WS5e420888a310128217276917.html>

12 Mitchell Blatt, "Racism behind coronavirus paranoia", <https://www.bbc.com/news/world-asia-china-51353279>, 11 Şubat 2020.

13 "Coronavirus: World in 'uncharted territory'", <https://www.bbc.com/news/world-51712437>, 02 Mart 2020.

14 Yawen Chen, Brenda Goh, "China says nearly 1,300 virus deaths not counted in Wuhan, cites early lapses", <https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-china-toll/china-says-nearly-1300-virus-deaths-not-counted-in-wuhan-cites-early-lapses-idUSKBN21Z052>, 17 Nisan 2020.

meyeceğinin garantisi yoktur. Bu nasıl bir kayıt yanlıştır ki açıklanan toplam sayının yarısı kadar bir ölüm yeni fark edilmiştir. Hele Çin gibi otoriter bir yönetimde böyle bir yanlışı açıklamak neredeyse imkânsızdır.

Çin, kendisine yöneltilen suçlamaları; kendisi hakkındaki iddiaları çürütmeyi ve salgın ile boğuşan ülkelere tıbbi malzeme göndermeyi dikkatli bir şekilde birleştiren iki yönlü bir stratejiyle yok etmek istemektedir. Bunun ilki, önce kendi halkını sonra da uluslararası kamuoyunu salgının kendi topraklarında çıkmadığına inandırmak. İkincisi ise salgınla boğuşan ülkelere yardımlar göndererek o ülke halklarının Çin'i suçlamasının önüne geçmek.

İlkinde yönelik girişim Lombardiya'daki erken vakalardan bahseden İtalyan doktor Giuseppe Remuzzi'nin röportajının¹⁵ Çin ulusal medya kuruluşları tarafından kullanılması olmuştur. Çin haber ajansı Global Times, 22 Mart 2020 tarihinde twitter hesabından, Giuseppe Remuzzi'nin açıklamalarını dayanak yaparak "İtalya'da Kasım ve Aralık 2019 gibi Covid-19 belirtilerinden şüphelenilen açıklanamayan bir zatürre türü olabilir" twiti ile İtalya'yı suçlamıştır. Bu suçlama bir anda popüler platform Weibo'da en çok konuşulan konu hâline gelmiştir.

Çin halkı, salgın konusunda ikinci dalganın yabancılardan kaynaklandığına, bu virüsün bir Amerikan biyolojik silahı olduğuna veya İtalya'da başladığına ikna olunca, Çin genelinde yabancı düşmanlığı artmaya başlamıştır.¹⁶ İşin ilginç yanı, Çin'in kendi halkına bu virüsün Çin menşeli olmadığına yönelik yarattığı algı, salgının başlarında kendisine yönelik ırkçılık ve lekeleme suçlaması yapıldığını iddia eden Çin'de ırkçılığın hortlamasıyla sonuçlanmıştır.

Çin hükümeti, vatandaşlarına yabancılara iş yerlerine kabul etmemeleri yönünde baskı yapmakta ve yabancılardan virüsün kaynağı olduğuna ikna etmeye çalışmaktadır. Bu durum ülkede Afrikalıların evlerinden veya otellerinden atılmasına neden olmuştur.¹⁷ Yine, Xinhua haber ajansının Çin'in güneyindeki Guangzhou şehrinde 111 Afrikalının yeni koronavirüs testlerinin pozitif çıktığının ve toplam 4.553 Afrika kökenliye 4 Nisan'dan bu yana nükleik asit testi yapıldığının ilanından¹⁸ üç gün sonra, 17 Nisan 2020 günü, sosyal medyaya düşen videoda maskeli ve ateş ölçer aletli Çinli yetkililerin siyah bir kadının bir alışveriş merkezine girmesini engelledikleri görülmektedir.¹⁹ Bunun yanında ayrımcılığa

15 Danielle Wallace, "China's coronavirus blame game now shifts to Italy", <https://www.foxnews.com/world/china-coronavirus-propaganda-campaign-italy>, 24 Mart 2020.

16 Max Walden ve Samuel Yang, "As coronavirus sparks anti-Chinese racism, xenophobia rises in China itself", ABC News, <https://www.abc.net.au/news/2020-04-09/coronavirus-intensifies-anti-foreigner-sentiment-in-china/12128224>, 08 Nisan 2020.

17 Hellen Shikanda, "Kenya's cry out as Chinese turn on Africans", <https://www.theeastafrican.co.ke/news/ea/Kenyans-in-China-hit-by-wave-of-racial-attacks/4552908-5519948-2jxws8/index.html>, 10 Nisan 2020.

18 "111 Africans in Guangzhou test positive for COVID-19", Xinhua, http://www.xinhuanet.com/english/2020-04/14/c_138974551.htm, 14 Nisan 2020.

19 "Viral racist treatment on Africans in China sparks Twitter outrage", AfricaNews., <https://www.africa-news.com/2020/04/18/african-nations-berate-china-over-covid-19-linked-racism//>, 18 Nisan 2020.

yönelik çeşitli saldırı haberleri fazlasıyla medyada yer bulmuştur.²⁰

Bu süreçte Çin'in tıbbî donanım ihracatını yasaklayıp çeşitli ülkeden yoğun bir şekilde tıbbî donanım ithal etmeye başlaması üzerine yapılan iddia, Çin'in salgını ve bulaşıcılık derecesini tıbbî stok yapabilmek için kasten sakladığıdır. Bu iddiayı doğrularcasına Çin, bu süreçte sadece maske ihracatını kısıtlamakla kalmamış, aynı zamanda resmî verilere göre, tecridin ikinci haftasında 56 milyon solunum cihazı ve maske ithal etmiştir.²¹ İddiayı daha da tetikleyen diğer bir etken ise Çin'in yurt dışında olup kendisine bağlı olan şirketlere tıbbî malzeme satın alıp Çin'e gönderme talimatı vermesidir. Bu göndermelere bir örnek, Sydney merkezli Çin'in en büyük emlak şirketlerinden ana hissedarı Çin'in en zengin kadını Yang Huiyan olan "Country Garden"ın dahi 80 ton sağlık malzemesi göndermeyi ihmal etmemesidir.²²

Çin'e koruyucu malzeme akışı yalnızca Çin ortaklı şirketlerle yapılmamış, yurt dışında yaşayan Çinliler de bu kervana katılmışlardır. Bunlardan birinin yayınladığı video, bu durumu göstermesi açısından önemlidir. Videodaki Çinli kadın "maske üzerindeki satın alma limitini hâlâ bilmiyorlar," diye gülerken "tüm maskeleri aldım, raflar boş, teri görebiliyorsun... Kendimi bir hırsız gibi hissediyorum." diyerek adeta alay ediyor, Florida'daki mevcut tüm maskeleri satın aldığını ve Amerikalılara tek bir maske bile bırakmadığını ve hepsini Çin'e göndereceğini belirtiyordu.²³

Çin'in stratejisindeki ikinci ayağını maske diplomasisi oluşturmuştur. Çin'de salgının kontrol altına alınmasıyla Pekin yönetimi İtalya, İspanya, Irak, İran, Kamboçya, Filipinler, Çekya, Slovakya, Macaristan, Polonya ve Sırbistan başta olmak üzere pek çok ülkeye maske, kişisel koruma donanımları ve tıbbî yardım malzemeleri ile sağlık personeli göndermeye başlamıştır.²⁴ Özdal bu girişimin üç hedefinden bahsetmektedir. İlk hedef, Çin'in küresel negatif imajını düzeltmek ve özellikle Batı Avrupalı insanların kalplerini ve zihinlerini kazanmaktır. Bu yolla gerek salgın sürecinde gerekse salgın sonrasında tıbbî donanım pazarında Çin'in payının artacağı aşikârdır. İkinci hedef karar alıcılar düzeyinde Çin'e karşı olan bakışın değiştirilmesidir. Bu yolla Çin, Avrupalı devletler başta olmak üzere pek çok ülkede Çin yanlısı grupların güvenilirliğini ve varlığını pekiştirebilecektir. Üçüncü hedefse Çin'in krizlerde uluslararası sistem içerisinde etkin bir rol almasıyla etkili bir küresel güç olduğunu göstermektir.²⁵

20 Aggrey Mutambo, "Africa faces off with China over alleged racism and profiling", The East African, <https://www.theeastafrican.co.ke/news/ea/Coronavirus-hate-claims-rock-Africa-Chinese-ties/4552908-5527946-hu6ii1z/index.html>, 19 Nisan 2020.

21 Keith Bradsher ve Liz Alderman, "The World Needs Masks. China Makes Them, but Has Been Hoarding Them.", The New York Times, <https://www.nytimes.com/2020/03/13/business/masks-china-coronavirus.html>, 13 Mart 2020.

22 Kate McClymont, "Second developer flew 82 tonnes of medical supplies to China", The Sydney Morning Herald, <https://www.smh.com.au/national/second-developer-flies-82-tonnes-of-medical-supplies-to-china-20200326-p54e8n.html>, 26 Mart 2020.

23 "Chinese woman is buying up all the masks in Florida, claims she won't be selling to Americans", The People's Ledger, <https://thepeoplesledger.com/chinese-woman-is-buying-up-all-the-masks-in-florida-claims-she-wont-be-selling-to-americans/>,

24 Barış Özdal, "Maske Diplomasisi", Diplomasi Araştırmaları Yayını, <https://www.diplomasiarastirmalari.org.tr/wp-content/uploads/2020/04/4-Nisan-2020-Maske-Diplomasisi.pdf>, s. 4, 4 Nisan 2020.

25 Özdal, a.g.e., ss. 4-5.

Çin Suçlanabilir mi?

Çin'e yönelik bütün bu suçlamaların haklı olup olmadığı uzun yıllar tartışılacaktır. Ancak bugünden tepkiler gelmeye başlamıştır. İngiltere Dışişleri Bakanı Dominic Raab, basın toplantısında Çin'le "hesaplaşmayla" ilgili bir soru üzerine, "tüm tarafları dikkate almalı ve bunu dengeli yapmalıyız. Ancak bu krizden sonra her zamanki gibi işler yapamayacağımız konusunda şüphe yok. Nasıl ortaya çıktığı ve neden daha önce durdurulmadığı hakkında zor sorular sormamız gerekecek" derken,²⁶ İngiltere Gizli İstihbarat Servisi (MI6) eski başkanı John Sawers (2009-2014), Çin'in, Aralık ve Ocak aylarında virüsü Batı'dan gizlediği kısa bir dönemin olduğunu, bu nedenle de DSÖ'den ziyade Çin'i sorumlu tutmanın daha doğru olacağını açıklamıştır.²⁷

Aynı şekilde salgınla ilgili bağımsız bir soruşturma başlatılması yönünde AB'nin hazırladığı karar tasarısına Rusya dâhil 100 kadar ülke destek vermiştir. Soruşturmanın, salgının nereden kaynaklandığı, Çin'in özellikle ilk günlerde salgınla ilgili bilgilerinin ne kadarını paylaştığı gibi konulara cevap vermesi amaçlanmaktadır. Ancak Çin'in salgının çıkış kaynağı ve sonrasındaki tavrı için soruşturulmasını isteyen Avustralya'yı "sorumsuzca davranmakla" suçlaması ve bunun "salgınla mücadele için yürütülen iş birliğini baltalayacağı" uyarısında bulunması kafalardaki soru işaretlerini daha da artırıcı niteliktedir.²⁸

Sonuç Yerine

Çin'in tüm bu hedeflerinin salgın sonrasında kendisine nasıl yansıtacağı konusunda yorum yapmak gerçekten zordur. Keza büyük belirsizliklerin yaşandığı böyle bir dönemde "iddialı" analizler üretmenin ve gelecek öngörüsü yapmanın erken olduğu aşikârdır. Ancak yukarıda yapılan incelemenin bazı konularda tespitler için yeterli olduğu kabul gerecektir.

İlk tespit, Çin'in otoriter rejiminin salgına yönelik başarılı bir yönetim sergilediği söyleminin çok da doğru olmadığıdır. Nitekim Çin, kendisini siyasi ve ekonomik anlamda korumak adına bazı verileri gizlediğine yönelik iddialara uluslararası kamuoyunu ikna edecek bir cevap verebilmiş değildir. Vuhan'daki ölüm vakalarının yanlış kaydedildiği ve 1290 kişinin daha salgında kaybedildiği açıklaması salgından ölenlerin sayısını kasten az gösterdiği iddialarını doğrular niteliktedir. Çin'i araştıranlar bilir ki bu hata Komünist Parti yönetimi için neredeyse imkânsızdır.

İkinci tespit ise virüsün niteliği ile ilgili bilgilendirmedeki farklılıklardır. İşin ilginç yanı bu yönlendirmelere Dünya Sağlık Örgütü de ortak olmuştur. Bu bilgi farklılıklarının yanında

26 Andrew Woodcock, "Coronavirus: UK cannot go back to 'business as usual' with China after pandemic, Raab warns", <https://www.independent.co.uk/news/uk/politics/coronavirus-uk-china-dominic-raab-huawei-business-a9469351.html>, 16 Nisan 2020.

27 "China concealed the early coronavirus outbreak, former MI6 spymaster says", <https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-britain-china/china-concealed-the-early-coronavirus-outbreak-former-mi6-spymaster-says-idUSKCN21X0VY>, 15 Nisan 2020.

28 "Koronavirüs salgını: Çin'in tavrı soruşturulsun" diyen 100'e yakın ülkeye Rusya da katıldı", <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-52704549>, 18 Mayıs 2020.

salgının varlığını ortaya çıkaran hekim ve sosyal medyada yazan bazı gazetecilerin suçlanması, hatta suçlama yapılan ve virüsten ölen hekime itibarının geri verilmesi, Çin'in salgını saklama çabasına örnek olarak gösterilebilir.

Üçüncü tespit ise Çin'in aldığı ülke içi tedbirleri uluslararası hâle getirememesidir. Diğer bir ifadeyle ulusal her türlü önlemi alan Çin'in uluslararası kısıtlamaya gitmemesi ve hatta bunu uluslararası kamuoyundan saklayacak politikalar izlemesidir. Burada bilgi paylaşımını tam olarak yapmaması da diğer bir eleştiridir. Bu tespite en önemli dayanak ise Çin'in uluslararası uçuşları kısıtlamamasıdır. Kısıtlamaya gitmeyen Çin'in, 2 Şubat 2020 tarihinde, kendisine yönelik uçuş kısıtlamalarını lekeleme ve ırkçılık olarak nitelendirmesi, salgının yayılması konusunda izlediğini politikaların yanlışlığını göstermiştir.

Bu üç tespitten çıkarılacak sonuç, bir kısım medya ve çalışmada iddia edildiği gibi Çin'in bilerek salgını yaydığı değildir. Nasıl Çin'i bu şekilde suçlamak bizi büyük yanıla götürebilecekse salgının yayılmasında Çin'in stratejik hatalarının etkisi olmadığını belirtmek de bizi aynı yanıla sürükleyecektir.

Salgının bu kadar hızlı yayılmasında yalnızca Çin'i suçlamak da ayrı bir yanıştır. Keza özellik AB ve ABD'nin salgını yönetmedeki başarısızlıkları ve bu yönetim başarısızlığını Çin'e mal etme girişimleri de unutulmamalıdır. Keza ABD'de yaklaşan seçimlerin en önemli malzemesi DSÖ ve Çin hâline gelmiştir. DSÖ ve Çin, Trump yönetimi tarafından günah keçisi ilan edilmiş durumdadır.

Batı kamuoyunda Çin'in hatalı olduğu giderek yaygın bir kanaate dönüşmektedir. Dolayısıyla son yıllarda Batı'da Çin'e yönelik oluşan olumlu algı giderek yerini "küresel işbirliğine önem vermeyen" algısına bırakmış durumdadır. Bu algının başta ekonomik ilişkiler olmak üzere siyasî ilişkilere yansıtacağı söylenebilir. Bu yansımanın ilk ayağı, dünyada üretiminin en önemli ülkesi Çin'e karşı alternatiflerin aranması olacaktır.

Bu olasılığın güçlenmesinin en önemli nedeni ise son yıllarda Çin konusunda farklı düşünen ABD ve AB'nin ortak bir düşüncede buluşabileceği inancıdır. Bu inanç eğer ortak politikaya dönerse yalnızca ekonomi ile sınırlı kalmayacak, siyasî ve askerî anlamda da Batı kendisine yeni bir Sovyetler Birliği yaratmış olacaktır.